

HUOMAUTUKSIA

¹ Puolueen ohjelman, joka hyväksyttiin VSDTP:n II edustajakokouksessa vuonna 1903, oli laatinut leniniläisen „Iskra” lehden toimitus vuosina 1901—1902. Ratkaiseva osuus puolueen ohjelman laatimiseksi kuului Leninille.

Ensimmäisen ohjelmaluonnoksen ja selityksen siihen Lenin kirjoitti vankilassa vuosina 1895—1896 (ks. Teokset, 2. osa, ss. 77—103) ja lähetti „Työn vapautus” ryhmälle ulkomaille. Ollessaan karkotettuna Siperiassa Lenin laati vuoden 1899 lopussa uuden luonnoksen (ks. Teokset, 4. osa, ss. 209—235), joka myös lähetettiin venäläisille sosialidemokraateille ulkomaille.

Kesällä 1901 „Iskra” lehden toimitus ryhtyi Leninin aloitteesta laatimaan puolueen ohjelman luonnosta.

Alkuperäisen luonnoksen laati G. V. Plehanov.

Tultuaan vakuuttuneeksi siitä, ettei Plehanovin alkuperäistä eikä myöhempiä luonnoksia voida hyväksyä, Lenin laati tammi—helmikuussa 1902 oman luonnoksensa. „Iskran” toimitus nimitti sovittelukomission laatimaan yhtenäistä ohjelmaluonnosta Leninin ja Plehanovin luonnosten perusteella. Lenin sai aikaan sen, että lopulliseen ohjelmaluonnokseen otettiin erittäin tärkeä kohta — proletariaatin diktatuuria koskeva kohta, sanottiin selvästi työväenluokan johtavasta osasta vallankumouksessa ja varta vasten korostettiin puolueen proletaarista luonnetta. Lenin kirjoitti myös ohjelman koko agraariosan.

Ohjelmaluonnos julkaistiin „Iskra” lehdessä № 21, kesäkuun 1 päivänä 1902.— 1.

² Saksan sosialidemokratian „Erfurtin ohjelma” hyväksyttiin loka—kuussa 1891 Erfurtin edustajakokouksessa vuonna 1875 hyväksytyin Gothan ohjelman tilalle, jonka virheet K. Marx oli paljastanut teoksessaan „Gothan ohjelman arvostelua”.

Lenin käytti „Erfurtin ohjelman” saksankielistä tekstiä kääntäen siteeraamansa kohdat itse.— 5.

³ Frey — V. I. Leninin salanimi.— 11.

⁴ Tarkoitetaan „Kommunistisen puolueen manifestin” seuraavaa väittämää:

- „Joskaan ei sisällöltään, niin muodoltaan on proletariaatin taistelu porvaristoa vastaan alussa kansallista taistelua. Kunkin maan proletariaatin on tietenkin tehtävä ensin loppu oman maansa porvaristosta” (K. Marx ja F. Engels, Valitut teokset kahdessa osassa, I osa, 1952, s. 19).— 22.
- ⁵ Ks. K. Marx ja F. Engels, Teokset, XVI osa, II nide, 1936, s. 104.— 22.
- ⁶ Ks. K. Marx ja F. Engels, Teokset, XVI osa, II nide, 1936, s. 103.— 27.
- ⁷ „*Russkije Vedomosti*” („Venäläiset Sanomat”)— sanomalehti, ilmestyi vuodesta 1863 alkaen Moskovan yliopiston liberaalisten professorien ja zemstvoimihenkilöiden julkaisemana; se edusti liberaalisten tilanherrojen ja porvariston etuja. Vuodesta 1905 alkaen— oikeistokadettien äänenkannattaja; lakkautettiin 1918, samoin kuin muutkin vastavallankumoukselliset lehdet.— 27.
- ⁸ K. Kautsky, „Itävallan sosialidemokratian ohjelman uudestitarkistaminen” (aikakauslehti „Die Neue Zeit” 1901—1902, B. I, № 3, S. 77).— 32.
- ⁹ Tarkoitetaan Työväen kansainvälisen yhdistyksen (I Internationale) sääntöjä. Ensimmäiset „Yhdistyksen väliaikaiset säännöt” laati K. Marx ja ne hyväksyttiin Keskusneuvoston istunnossa marraskuun 1 päivänä 1864 (ks. K. Marx ja F. Engels, Teokset, XIII osa, I nide, 1936, ss. 13—16). „Työväen kansainvälisen yhdistyksen yleiset säännöt”, joiden pohjaksi oli otettu nämä „Väliaikaiset säännöt”, hyväksyttiin Työväen kansainvälisen yhdistyksen Lontoon konferenssissa syyskuussa 1871 (ks. K. Marx ja F. Engels, Valitut teokset kahdessa osassa, I osa, 1952, ss. 344—347).— 33.
- ¹⁰ *Vuori* ja *Gironde*— porvariston kahden poliittisen ryhmän nimet XVIII vuosisadan lopulla tapahtuneen Ranskan porvarillisen vallankumouksen ajoilta. Vuoreksi— jakobiineiksi— nimitettiin sen ajan vallankumouksellisen luokan— porvariston— jyrkimpiä edustajia, jotka vaativat absolutismin ja feodalismin hävittämistä. Girondistit, toisin kuin jakobiinit, horjuivat vallankumouksen ja vastavallankumouksen välillä ja he tekivät sopimuksia monarkian kanssa. Lenin nimitti opportunistista virtausta sosialidemokratiassa „sosialistiseksi Girondeksi”; vallankumouksellisia sosialidemokraatteja hän nimitti proletaarisiksi jakobiineiksi, „Vuoreksi”. VSDTP:n jakaannuttua bolshevikkeihin ja menshevikkeihin Lenin korosti usein sitä, että menshevikit ovat girondistilainen virtaus työväenliikkeessä.— 34.
- ¹¹ Ks. K. Marx ja F. Engels, Valitut teokset kahdessa osassa, I osa, 1952, s. 18.— 35.
- ¹² Vuonna 1894 Engels arvosteli jyrkästi kirjoituksessa „Talonpoikaiskysymys Ranskassa ja Saksassa” Ranskan ja Saksan sosialistien

- opportunistisia virheitä agraarikysymyksessä (ks. K. Marx ja F. Engels, Valitut teokset kahdessa osassa, II osa, 1952, ss. 401—421).— 35.
- ¹³ Ks. K. Marx ja F. Engels, Teokset, XVI osa, II nide, 1936, s. 106.— 36.
- ¹⁴ „Die Neue Zeit” („Uusi Aika”)— Saksan sosialidemokratian aikakauslehti, ilmestyi Stuttgartissa vuodesta 1883 vuoteen 1923. Vuosina 1885—1895 „Die Neue Zeitissä” julkaistiin eräitä F. Engelsin kirjoituksia. Engels antoi usein ohjeita aikakauslehden toimitukselle ja arvosteli sitä jyrkästi sen poikkeamisista marxilaisuudesta. Alkaen 90-luvun toiselta puoliskolta, F. Engelsin kuoleman jälkeen, aikakauslehti levitti kautskyläisiä katsantokantoja ja julkaisi säännöllisesti revisionistien kirjoituksia. Imperialistisen maailmansodan vuosina (1914—1918) lehdellä oli keskustalainen asenne, kannattaen faktillisesti sosialishovinisteja.— 36.
- ¹⁵ Ks. K. Marx ja F. Engels, Valitut teokset kahdessa osassa, II osa, 1952, s. 20.— 38.
- ¹⁶ Ks. K. Marx ja F. Engels, Teokset, XVI osa, II nide, 1936, s. 106.— 38.
- ¹⁷ Komission luonnoksen teksti oli sen sovittelukomission työn tulosta, jonka „Iskra” lehden toimitus nimitti laatimaan VSDTP:n yhtenäistä ohjelmaluonnosta Leninin ja Plehanovin aikaisemmin laatimien luonnosten pohjalla. „Iskran” toimituksen jäsenen oli tehtävä huomautuksensa komission ohjelmaluonnokseen ja sovittelukomission oli laadittava lopullinen ohjelmaluonnos. Komission luonnoksen vahvistaminen tapahtui „Iskran” toimituksen jäsenen neuvottelukokouksessa Zürichissä huhtikuun 14 päivänä Leninin poissaollessa.
„Huomautuksia komission ohjelmaluonnokseen” julkaistaan Teosten tässä painoksessa Leninin käsikirjoituksen mukaan. Komission ohjelmaluonnoksen erilliset määritelvät, joita Lenin käsittelee ja arvostelee huomautuksissaan, on alleviivattu ohuella viivalla.— 45.
- ¹⁸ „Zarja” („Sarastus”)— marxilainen tieteellis-poliittinen aikakauslehti, jota „Iskran” toimitus julkaisi Stuttgartissa vuosina 1901—1902.
„Zarjassa” julkaistiin seuraavat Leninin kirjoitukset: „Satunnaisia kirjoitelmia”, „Zemstvon vainoojat ja liberalismiin Hannibalit”, ensimmäiset neljä lukua teoksesta „Agraarikysymys ja „Marxin arvostelijat”” (otsikoin „Herrat agraarikysymyksen „arvostelijat””), „Katsaus maan sisäisiin asioihin” ja „Venäjän sosialidemokratian agraariohjelma”. „Zarjaa” ilmestyi kaikkiaan neljä numeroa — kolme nidettä: 1. numero — huhtikuussa 1901 (faktillisesti 1. numero ilmestyi maaliskuun 23 p:nä uutta lukua), numerot 2—3 joulukuussa 1901 ja 4. numero elokuussa 1902.— 56.
- ¹⁹ Kysymys on K. Marxin „Pääoman” kolmannelta osasta. Alempana mainitaan „Pääoman” toinen osa.— 59.

- ²⁰ „*Vestnik Russkoi Revoljutsii*” („Venäjän Vallankumouksen Sanomat”)— eserrien aikakauslehti, ilmestyi ulkomailla 1901—1905.— 60.
- ²¹ „*Russkoje Bogatstvo*” („Venäjän Rikkaus”)— kuukausijulkaisu, ilmestyi Pietarissa vuodesta 1876 vuoden 1918 puoliväliin saakka. 90-luvun alussa aikakauslehdestä tuli liberaalisten narodnikkien äänenkannattaja ja sitä toimittivat S. N. Krivenko ja N. K. Mihailovski. Aikakauslehti saarnasi sovintoa tsaarihallituksen kanssa ja luopumista kaikesta vallankumouksellisesta taistelusta sitä vastaan, kävi raivokasta taistelua marxilaisuutta ja venäläisiä marxilaisia vastaan.— 60.
- ²² „*Korjauksen ohjelman agraariosaan*” Lenin esitti „Iskran” toimituksen muiden jäsenten harkittavaksi.
Tämän korjauksen nimiäänestystä varten Lenin luettelee käsikirjoituksen lopussa „Iskran” toimituksen jäsenten salanimet ja nimi-
kirjaimet.
G. V.— Plehanov; P. B.— Axelrod; V. I.— Zsulitsh; Berg — J. O. Martovin salanimi; A. N.— Potresov.— 61.
- ²³ Kommentaariksi puolueen ohjelman agraariosaan Lenin nimittää teostaan „Venäjän sosialidemokratian agraariohjelma” (ks. tätä osaa, ss. 91—133).— 61.
- ²⁴ Lenin esittää sitaatin N. G. Tshernyshevskin romaanista „Prologi” (ks. N. G. Tshernyshevski, Valitut teokset, V osa, 1932, s. 480), missä Tshernyshevski antaa romaanin sankarin (Volginin) sanoin arvionsa talonpoikien „vapauttamisesta”.— 61.
- ²⁵ Kysymys on ylioppilas Karpovitshin suorittamasta kansanvalistusministerin Bogolepovin murhasta helmikuussa 1901. Bogolepovin tilalle kansanvalistusministeriksi nimitettiin entinen sotaministeri kenraali Vannovski.— 63.
- ²⁶ Lenin siteeraa L. N. Tolstoin „Kirjeitä nälänhädästä”, jotka ensi kerran julkaistiin sensuurin karsimina aikakauslehdessä „Knizhki „Nedeli””, vuoden 1892 tammikuun numerossa otsikolla „Apua nälkäisille”.— 68.
- ²⁷ „*Iskra*” („Kipinä”)— ensimmäinen yleisvenäläinen illegaalinen marxilainen sanomalehti, jonka Lenin perusti v. 1900. Tämän vallankumouksellisten marxilaisten taistelulehden perustaminen oli „perusrenkaana ja perustehtävänä niiden renkaiden ja tehtävien ketju, jotka silloin olivat puolueen edessä” (*Stalin*).
Koska poliisivainojen vuoksi oli mahdotonta julkaista vallankumouksellista sanomalehteä Venäjällä, niin Lenin oli jo Siperiassa karkotettuna ollessaan laatinut kaikkia yksityiskohtia myöten harkittu suunnitelman sen julkaisemiseksi ulkomailla. Karkotusajan päätyttyä tammikuussa 1900 Lenin ryhtyi heti toteuttamaan suunnitelmaansa.
Leniniläisen „Iskran” ensimmäinen numero ilmestyi joulukuun 11 (24) pnä v. 1900 Leipziginissä, seuraavat numerot ilmestyivät

Münchenissä, vuoden 1902 huhtikuusta lähtien — Lontoossa ja vuoden 1903 kevästä — Genevessä.

„Iskran” toimitukseen kuuluivat: V. I. Lenin, G. V. Plehanov, J. O. Martov, P. B. Axelrod, A. N. Potresov ja V. I. Zasulitsh. Toimitussihteerinä oli vuoden 1901 kevästä N. K. Krupskaja. Lenin oli asiallisesti „Iskran” päätoimittaja ja johtaja. Hän kirjoitti „Iskran” palstoilla kaikista puolueen rakennustyön ja Venäjän proletariaatin luokkataistelun peruskysymyksistä, kosketteli kansainvälisen elämän tärkeimpiä tapahtumia.

Useissa Venäjän kaupungeissa (Pietarissa, Moskovassa y.m.) muodostettiin suuntaukseltaan leniniläis-iskralaisia VSDTP:n ryhmiä ja komiteoita. Takakaukasiassa „Iskran” aatteita ajoi „Brdzola” („Taistelu”) — Tiflisin sosialidemokraattisen järjestön, sen leniniläis-iskralaisen ryhmän ensimmäinen illegaalinen gruusiankielinen sanomalehti. Leniniläis-iskralaisten järjestöjen perustajana ja johtajana Takakaukasiassa oli J. V. Stalin yhdessä V. Z. Ketshovelin, A. G. Tsulukidzen ja V. K. Kurnatovskin kanssa.

Iskralaiset järjestöt syntyivät ja toimivat Leninin ja Stalinin kasvattamien ammattivallankumouksellisten (N. E. Bauman, I. V. Babushkin, S. I. Gusev, M. I. Kalinin y.m.) välittömällä johdolla.

Leninin aloitteesta ja hänen välittömällä osanotollaan „Iskran” toimitus laati puolueen ohjelmaluonnoksen (joka julkaistiin „Iskrassa” № 21) ja valmisti alustavasti VSDTP:n II edustajakokouksen, joka pidettiin heinä—elokuussa 1903.

Edustajakokouksen koollekutsumisaikaan mennessä Venäjän sosialidemokraattiset paikallisjärjestöt olivat valtaosaltaan yhtyneet „Iskraan”, hyväksyneet sen taktiikan, ohjelman ja organisaatio-suunnitelman, tunnustaneet sen johtavaksi äänenkannattajakseen. Erikoisessa päätöksessä edustajakokous totesi „Iskran” poikkeuksellisen suuren merkityksen puolueen puolesta käydyssä taistelussa ja julisti sen VSDTP:n Pää-äänenkannattajaksi.

II edustajakokouksessa vahvistettiin toimituskunta, johon kuuluivat Lenin, Plehanov ja Martov. Puolueen edustajakokouksen päätöksestä huolimatta Martov kieltäytyi osallistumasta toimituskuntaan ja „Iskran” numerot 46—51 ilmestyivät Leninin ja Plehanovin toimittamina. Sittemmin Plehanov siirtyi menshevismien kannalle ja vaati ottamaan „Iskran” toimitukseen kaikki vanhat edustajakokouksen jäävämmät menshevikkitoimittajat. Lenin ei voinut suostua siihen ja erosi marraskuun 1 päivänä 1903 „Iskran” toimituksesta asettuaan lujin aseisiin puolueen Keskuskomiteassa ja lyödäkseen sieltä käsin menshevikki-oppoportunisteja. № 52 ilmestyi vain Plehanovin toimittamana. Marraskuun 26 p:nä v. 1903 Plehanov kooptoi yksin, loukaten edustajakokouksen tahtoa, „Iskran” toimituskuntaan sen entiset menshevikkitoimittajat. Lehden 52. numerosta lähtien menshevikit tekivät „Iskran” omaksi äänenkannattajakseen.

„Tästä ajasta lähtien alettiin puolueessa puhua *vanhasta* „Iskrasta” leniniläisenä, bolshevistisena „Iskrana” ja *uudesta* „Iskrasta” menshevistisena, opportunistisena” („NKP(b):n historia. Lyhyt oppikurssi”, suomenk. painos, s. 51).— 70.

²⁸ Puhuessaan „*novojevremjalaisesta ylistelystä*” Lenin tarkoittaa tsaristisen Venäjän lehdistön taantumuksellista suuntausta, jota edusti

sanomalehti „Novoje Vremja” (ilmestyi Pietarissa vuodesta 1868 lokakuuhun 1917).

„Novojevremjalaisuus” oli sanonta, joka tarkoitti taantumuksellisuutta, lahjoittavuutta, mieliteleväisyyttä.— 71.

- ²⁹ *Bastiat* — ranskalainen porvarillinen taloustieteilijä XIX vuosisadan alkupuoliskolla. Bastiat saarnasi kansalaisrauhaa, porvarillisen yhteiskunnan eri luokkien „intressien harmoniaa”. Heinä—joulukuussa 1857 kirjoittamassaan teoksessa „Carey ja Bastiat” K. Marx arvosteli jyrkästi Bastiat'n oppia, teki siitä pilaa.

Schulze-Delitzsch — saksalainen taloustieteilijä, Bastiat'n kannattaja. Pyrkien saamaan työläisiä ja proletarisoituvia käsityöläisiä pois vallankumouksellisesta taistelusta kapitalismia vastaan hän kehoitti muodostamaan osuuskunnallisia yhdistyksiä ja lainasäästökassoja, jotka muka voivat parantaa proletariaatin asemaa kapitalismin puitteissa, pelastaa pientuottaja-käsityöläiset taloudelliseen häviöön joutumiselta.— 78.

- ³⁰ Leninin kirjoittama „Iskran” toimituksen selostus oli tarkoitettu maaliskuun 23—28 (huhtikuun 5—10) päivinä 1902 Belostokissa pidettyä VSDTP:n komiteoiden neuvottelukokousta (konferenssia) varten. „Ekonomistit” ja heitä kannattaneet bundilaiset aikoivat alunperin julistaa tämän konferenssin puolueen edustajakokoukseksi. Leninin laatimassa selostuksessa, jonka „Iskran” edustaja esitti konferenssissa, todistettiin, että sellainen edustajakokous olisi valmistelematon eikä olisi päätösvaltainen. Anti-iskralaiset eivät onnistuneet tekemään konferenssia puolueen edustajakokoukseksi. Konferenssi hyväksyi Toukokuun I päivän lentolehtisen ja muodosti Organisaatiokomitean valmistelemaan puolueen II edustajakokouksen koollekutsumista. Useimmat konferenssin edustajista ja Organisaatiokomitean jäsenistä heti konferenssin jälkeen vangittiin. Uusi Organisaatiokomitea VSDTP:n II edustajakokouksen koollekutsumista varten muodostettiin saman vuoden marraskuussa.— 81.

- ³¹ „*Nakanune*” („Aattona”) — suunnaltaan narodnikkilainen aikakauslehti; ilmestyi venäjän kielellä Lontoossa tammikuusta 1899 helmikuuhun 1902. Sitä ilmestyi 37 numeroa. Aikakauslehti kokosi ympärilleen erilaisten pikkuporvarillisten puolueiden edustajia.— 82.

- ³² Pjootr Aleksejevin puhe — XIX vuosisadan 70-luvun vallankumouksellisen työmiehen P. Aleksejevin puhe, jonka hän piti oikeudessa maaliskuun 10 (22) päivänä 1877, julkaistiin ensi kerran Lontoossa vuonna 1877 kokoelmateoksessa „Vperjod!” (epäsäännöllisesti ilmestynyt katsauskokoelma).— 86.

- ³³ „*Rabotsheje Delo*” („Työväen Asia”) — „ekonomistien” aikakausjulkaisu, epäsäännöllisesti ilmestynyt „Venäläisten sosialidemokratien ulkomaisen liiton” äänenkannattaja. Aikakausjulkaisu ilmestyi Genevessä vuoden 1899 huhtikuusta vuoden 1902 helmikuuhun B. N. Kritshevskin, A. S. Martynovin ja V. P. Ivanshinin toimittamana.

„Rabotshejedelolaisten” katsomuksia on arvosteltu Leninin kirjassa „Mitä on tehtävä?” (ks. Teokset, 5. osa, ss. 337—523).— 90.

³⁴ „Venäjän sosialidemokratian agraariohjelma” on kommentaari „Iskran” toimituksen laatiman puolueohjelman luonnoksen agraariosaan, joka on Leninin kirjoittama.

Tätä Leninin teosta käsiteltäessä „Iskran” toimituksessa syntyi vakavia erimielisyyksiä ja kiistoja. Plehanov ja toimituksen muut jäsenet esiintyivät Leninin teoksen tärkeimpiä väittämiä (proletariaatin hegemoniaa, maan kansallistamista j.n.e.) vastaan, vaativat lieventämään polemiikkia marxilaisuuden vihollisia vastaan. Pitkien kiistojen jälkeen „Iskran” toimitus jätti pois luvun, jossa puhuttiin maan kansallistamisesta, ja eräitä muita kohtia. Teos julkaistiin karsittuna „Zarja” aikakauslehden 4. numerossa elokuussa 1902. Teosten tässä painoksessa se julkaistaan Leninin alkuperäisen käsikirjoituksen mukaan.

Tämän teoksen lopussa olevaa jälkikirjoitusta, jonka Lenin merkitsee P. S. (Postscriptum), ei käsikirjoituksessa ole. Se on lisätty silloin, kun teos julkaistiin „Zarja” aikakauslehdessä; nyt se julkaitaan sellaisena kuin se oli aikakauslehdessä.— 91.

³⁵ Lenin tarkoittaa K. Kautskyn kirjaa „Agraarikysymys”, joka ilmestyi saksan kielellä vuonna 1899.— 105.

³⁶ *Valujevin komissio* — Venäjän maatalouden tilaa tutkiva komissio, jonka johdossa oli ministeri P. A. Valujev. Vuosina 1872—1873 komissio kokosi laajan aineiston maatalouden tilasta reforminjälkeisellä Venäjällä; tämä aineisto julkaistiin „Selostuksissa”, jotka ilmestyivät Pietarissa vuonna 1873.— 113.

³⁷ Kun tämä teos julkaistiin ensi kerran aikakauslehti „Zarjan” 4. numerossa, jätti toimitus pois Nadezhdinin opportunistisia katsomuksia koskevan arvostelun, joka on esitetty tämän osan sivuilla 124—125 (alkaan sanoista: „On mielenkiintoista panna merkille, että Nadezhdin, tavoitellessaan juuri tuollaista maksimia kuin maan kansallistamista, joutui harhaan...” ja päättyen sanoihin: „Nadezhdinin pyrkimys olla hinnalla millä hyvänsä „talonpojalle ymmärrettävä” on johtanut hänet tässä taantumuksellisen pikkuporvarillisen utopian sokkeloihin”). „Zarjassa” ei julkaistu myöskään huomautusta, jonka Lenin kirjoitti tämän pois jätetyn tekstin tilalle.

Tässä painoksessa julkaistaan teksti ja huomautus Leninin käsikirjoituksen mukaan.— 125.

³⁸ „*Moskovskije Vedomosti*” („Moskovan Sanomat”) — sanomalehti, jota alettiin julkaista v. 1756; XIX vuosisadan 60-luvulta lähtien se edusti tilanherrojen ja papiston taantumuksellisimpien monarkististen kerrosten mielipiteitä; vuodesta 1905 lähtien — eräs mustasotnia-laisten päälehtiä. Ilmestyi vuoden 1917 Lokakuun vallankumoukseen saakka.— 129.

³⁹ Esipuheen Witten kirjelmään kirjoitti P. B. Struve (nimimerkillä R. N. S.). Lenin arvosteli jyrkästi tätä esipuhetta teoksessaan „Zemstvon vainoojat ja liberalismiin Hannibalit” (ks. Teokset, 5. osa, ss. 21—69).— 139.

⁴⁰ „VSDTP:n Pohjoinen liitto” yhdisti Vladimirin, Jaroslavljin ja Kostroman (sittemmin myös Tverin) kuvernementtien sosialidemokraattiset järjestöt. Liitto perustettiin kesällä 1900 Ivanovo-Voznesenskin sosialidemokraattisen ryhmän aloitteesta. Perusosa liiton johtavista työntekijöistä, joka karkotettiin keskusalueelta vallankumouksellisen toimintansa takia, asettui asumaan Voronezhiin ja kokosi siellä ympärilleen sosialidemokraatteja ja järjesti illegaalisen kirjallisuuden levittämisen. Vuonna 1901 liitto otti yhteyden leniniläiseen „Iskraan”. Ohjelma, jota Lenin arvostelee, hyväksyttiin Voronezhissa pidetyssä edustajakokouksessa tammikuussa 1902.

Helmikuun 15 päivänä 1903 „Iskran” 34. numerossa julkaistussa avoimessa kirjeessä liitto ilmoitti olevansa täydellisesti solidaarinen „Iskran” ohjelman periaatteellisen ja taktillisen osan, „Zarjan” ja Leninin kirjan „Mitä on tehtävä?” kanssa ja tunnusti „Iskran” ja „Zarjan” VSDTP:n johtaviksi äänenkannattajiksi. VSDTP:n II edustajakokouksen jälkeen liitto muutettiin Pohjoiseksi komiteaksi, joka oli olemassa vuoden 1905 heinäkuuhun asti.— 144.

⁴¹ Ks. K. Marx ja F. Engels, Valitut teokset kahdessa osassa, I osa, 1952, s. 39.— 149.

⁴² Kirjanen „Kuka suorittaa poliittisen vallankumouksen?” oli A. A. Saninin kirjoittama ja se julkaistiin vuonna 1899 „Proletarskaja borba” kokoelman 1. numerossa; tämän kokoelman julkaisi „Uralin sosialidemokraattinen ryhmä”. Kirjaseen kirjoittaja, joka oli „ekonomismin” kannalla, kielsi työväenluokan itsenäisen poliittisen puolueen perustamisen välttämättömyyden, ollen sitä mieltä, että poliittinen vallankumous voidaan suorittaa yleislakon avulla, ilman ennakkolta suoritettavaa joukkojen järjestämistä ja valmistelua, ilman aseellista kapinaa.— 153.

⁴³ „Narodnaja volja” („Kansan tahto”)— narodnikkien salainen yhdistys, joka perustettiin v. 1879 vallankumoustaistelua varten tsaarin itsevaltiutta vastaan.

Pian sen jälkeen, kun narodnajavoljalaiset olivat surmanneet tsaari Aleksanteri II:n (maaliskuun 1 p:nä v. 1881) tsaarihallitus murskasi „Narodnaja voljan”. Sen jälkeen narodnikkien enemmistö luopui vallankumoustaistelusta tsarismia vastaan ja alkoi saarnata sovintoa, sopimusta tsaarin itsevaltiuden kanssa. Näistä narodnikkien epigoneista— XIX vuosisadan 80- ja 90-luvun liberaalisista narodnikeista— tuli kulakkiluokan etujen edustajia.

„Narodnaja voljan” toiminnasta annettua arviota ks. „NKP (b):n historia. Lyhyt oppikurssi”, ensimmäinen luku.— 155.

⁴⁴ „2a— 3b” — VSDTP:n II edustajakokouksen koollekutsumista varten muodostetun Organisaatiokomitean jäsenen, bolshevikki P. N. Lepeshinskin salanimi.— 160.

⁴⁵ VSDTP:n Pietarin komitean lausunto solidaarisuudesta „Iskra” lehden ja „Zarja” aikakausjulkaisun kanssa ja niiden tunnustamisesta Venäjän sosialidemokratian johtaviksi äänenkannattajiksi julkaistiin

heinäkuussa 1902 erillisenä lentolehtisenä ja sittemmin julkaistiin „Iskran” 26. numerossa lokakuun 15 päivänä 1902.— 161.

- ⁴⁶ *Katederireformaattorit* (eli katederisosialistit)—erään XIX vuosisadan 70—80-luvulla Saksassa syntyneen porvarillisen taloustieteen suuntauksen edustajia, jotka levittivät yliopistojen katedereilta sosialismin nimellä porvarillis-liberaalista reformismia. Katederisosialistit väittivät, että porvarillinen valtio on muka luokkien yläpuolella oleva valtio, joka voi sovittaa vihamieliset luokat ja saattaa vähitellen käytäntöön „socialismin” kajoamatta kapitalistien etuihin ja mahdollisuuksien mukaan huomioiden työtätekevien vaatimukset. Venäjällä saarnasivat katederisosialistien katsomuksia „legaaliset marxilaiset”.— 186.
- ⁴⁷ *V. V.* (V. P. Vorontsovin salanimi)—eräs XIX vuosisadan 80—90-luvun liberaalisen narodnikkilaisuuden ideologi.— 187.
- ⁴⁸ *N. —on* eli Nikolai —on (N. F. Danielsonin salanimiä)—eräs XIX vuosisadan 80—90-luvun liberaalisen narodnikkilaisuuden ideologi.— 187.
- ⁴⁹ *Babeuf* (1760—1797)—vallankumouksellinen kommunisti, XVIII vuosisadan lopulla tapahtuneen Ranskan porvarillisen vallankumouksen toimihenkilö; järjesti salaisen seuran, joka vuonna 1796 yritti kukistaa riistäjäluokkien vallan. Babeuf tunnusti vallankumouksen, yksityisomistuksen väkivaltaisen hävittämisen ja kommunistisen yhteiskunnan pystyttämisen välttämättömyyden, mutta aseellisen kapinan hän käsitti intelligenttien pienen ryhmän salaliitoksi ilman joukkojen osanottoa, ilman vallankumouksellisen puolueen johtoa.
- Levitski* — liberaalinen narodnikki, maanviljelysarttelien perustaja Hersonin kuvernementissa XIX vuosisadan 90-luvulla; narodnikit ja eserrät pitivät maanviljelysartteleita eräänä keinona, jolla voidaan ehkäistä kapitalismi ja suorittaa rauhallinen „maaseudun sosialisointi” (ilman luokkataistelua ja vallankumousta).— 188.
- ⁵⁰ *„Sozialistische Monatshefte”* („Sosialistinen Kuukausijulkaisu”)—aikakauslehti, Saksan sosialidemokratian opportunistien pää-äänenkannattaja ja eräs kansainvälisen opportunistin äänenkannattaja. Vuosien 1914—1918 imperialistisen maailmansodan aikana oli sosialishovinismin kannalla. Ilmestyi Berliinissä vuodesta 1897 vuoteen 1933 saakka.— 197.
- ⁵¹ *„Osvobozhdenije”* („Vapautus”)—kerran kahdessa viikossa ilmestynyt liberaalis-monarkistisen porvariston aikakauslehti; sitä julkaistiin ulkomailla vuosina 1902—1905, toimittajana P. B. Struve. „Osvobozhdenijelaiset” muodostivat myöhemmin Venäjän tärkeimmän porvarillisen puolueen — kadettipuolueen ydinosan.— 198.
- ⁵² Leninin mainitsema kirjanen lakoista julkaistiin 1902 Genevessä nimellä „Itsevaltius ja lakot”.— 201.
- ⁵³ *Vuoden 1886 kesäkuun 3 (15) päivän laki* sääti järjestyksen, jonka mukaan tehtailijat perivät työläisiltä sakkoja. Ennen tätä lakia

tehtailijat perivät sakkoja mielensä mukaan ja miten suuria sakkoja halusivat, perivät joskus sakkoja puolet työläisen palkasta ja kiskoivat siten itselleen suunnattoman suuria tuloja. Työväen kapinoiden painostuksesta ja varsinkin Morozovin tehtaalla Orehovo-Zujevossa vuonna 1885 puhjenneen suuren lakon vuoksi tsarihallituksen oli pakko säätää sakkolaki. Lenin käsitteli seikkaperäisesti ja arvosteli tätä lakia kirjasessaan „Selitys sakkolaista, jonka mukaan työläisiä tehtaissa sakotetaan” (ks. Teokset, 2. osa, ss. 15—56).

Vuoden 1897 kesäkuun 2 (14) päivän laki sääti 11½ tunnin työpäivän teollisuuslaitoksissa ja rautateiden konepajoissa. Ennen tätä lakia työpäivä ei ollut Venäjällä rajoitettu ja kesti jopa 14—15 tuntia. Tsaarihallituksen oli pakko julkaista kesäkuun 2 päivän laki vuodelta 1897 työväenliikkeen painostuksesta; tämän liikkeen johdossa oli leniniläinen „Taisteluliitto työväenluokan vapauttamiseksi”. Lenin käsitteli seikkaperäisesti ja arvosteli tätä lakia kirjasessaan „Uusi tehdaslaki” (ks. Teokset, 2. osa, ss. 243—290).— 201.

⁵⁴ *Manchesterilaiset* — „manchesterilaisen koulukunnan” kannattajia porvarillisessa taloustieteessä. Tämä liike syntyi XIX vuosisadan alkupuoliskolla Manchesterissa (Englanti). Manchesterilaiset vaativat kauppavapautta ja kapitalismin kehitystä kahlehtivien lakien kumoamista.— 205.

⁵⁵ „*Juzhnyi Rabotshi*” („Etelän Työläinen”) — sosialidemokraattinen lehti, jota samanniminen ryhmä julkaisi illegaalisesti tammikuusta 1900 huhtikuuhun 1903; ilmestyi 12 numeroa.

Lenin katsoi „*Juzhnyi Rabotshi*” ryhmän kuuluvan niihin järjestöihin, „jotka sanoissa tunnustivat „Iskran” johtavaksi äänenkannattajaksi, mutta teoissa pitivät silmällä omia, erikoisia suunnitelmiaan ja olivat horjuvia periaatteellisessa suhteessa”. Tämä ryhmä oli olemassa VSDTP:n II edustajakokoukseen asti. Useimmista tämän ryhmän johtajista tuli myöhemmin menshevikkejä.— 211, 292.

⁵⁶ „*Kirje toverille organisaatiotehtävistämme*” painettiin hektografilla vuonna 1902 ja levitettiin sitä laajalti puoluejärjestöissä. Siperian sosialidemokraattinen liitto julkaisi sen kesäkuussa 1903 nimellä „Vallankumouksellisesta työstä Venäjän sosialidemokraattisen työväenpuolueen järjestöissä. (Kirje toverille)”. VSDTP:n Keskuskomitea julkaisi „Kirjeen toverille” tammikuussa 1904 erillisenä kirjasena, joka oli varustettu Leninin alkulauseella ja loppusanoilla. Kirjasen valmisti painokuntoon Lenin. Kirjasen alkulauseessa Lenin huomauttaa, että tarvitsee vain vertailla „Iskran” kirjoituksia organisaatiokysymyksistä, „Mitä on tehtävä?” ja VSDTP:n II edustajakokouksen hyväksymiä puolueen sääntöjä „Kirjeeseen toverille” huomatakseen niissä esitettyjen organisaatioaatteiden täydellisen yhdenmukaisuuden.— 215.

⁵⁷ Lenin tarkoittaa vuoden 1901 kesäkuun 8 (21) päivän lakia valtionmaiden antamisesta yksityisille henkilöille Siperiassa. Tämä laki antoi aatelistilanherroille erikoisia huojennuksia. Lenin käsitteli seikkaperäisesti tätä lakia ja antoi arvion siitä kirjoituksessa „Maaorjuuttajat työssä” (ks. Teokset, 5. osa, ss. 84—89).— 237.

- ⁵⁸ Ks. K. Marx ja F. Engels, Valitut teokset kahdessa osassa, I osa, 1952, s. 39.—242.
- ⁵⁹ Lenin esittää otteen F. Engelsin kirjasta „Anti-Dühring” (ks. F. Engels, „Anti-Dühring”, 1953, ss. 172—173).—248.
- ⁶⁰ „*Mielenosoituksista*” on V. I. Leninin vastaus Pietarin yliopiston ylioppilaan kirjeeseen, jonka tämä lähetti „Iskran” 25. numerossa syyskuun 15 pnä 1902 julkaistun toimitusartikkelin „Mitä on tehtävä?” johdosta.
Käsikirjoituksessa ei ole otsikkoa. Otsikon on laatinut Marx—Engels—Lenin—Stalin-Instituutti.—245.
- ⁶¹ „*Rabotshaja Mysl*” („Työväen Ajatus”) — „ekonomistien” lehti; ilmestyi lokakuusta 1897 joulukuuhun 1902. Sitä ilmestyi 16 numeroa: numerot 3—11 ja 16 — Berliinissä, muut Pietarissa. Lehden toimittajana oli K. M. Tahtarev y.m.
Lenin arvosteli „Rabotshaja Myslin” katsomuksia kansainvälisen opportunistin venäläisen ilmentymän katsomuksina, useissa teoksissaan, varsinkin „Iskrassa” julkaistuissa kirjoituksissa ja kirjassa „Mitä on tehtävä?”.—252.
- ⁶² Lenin luonnehtii „Borba” ryhmää yksityiskohtaisesti kirjoituksessa „„Borba” ryhmästä” (ks. tätä osaa, s. 143).—252.
- ⁶³ „*Sosialidemokraattisen liikkeen tehtävistä*” on osa kirjoituksesta, jonka Lenin kirjoitti marraskuussa 1902.
Käsikirjoituksessa ei ole otsikkoa. Otsikon on laatinut Marx—Engels—Lenin—Stalin-Instituutti.—254.
- ⁶⁴ VSDTP:n Donin komitean lentolehtinen „Kaikille kansalaisille”, joka oli päivätty 6. marraskuuta 1902, julkaistiin „Iskran” 29. numerossa joulukuun 1 pnä 1902.—265.
- ⁶⁵ Ks. K. Marx ja F. Engels, Valitut teokset kahdessa osassa, II osa, 1952, s. 7.—265.
- ⁶⁶ Lenin tarkoittaa Nizhni-Novgorodin työläisten — vuoden 1902 toukuuun 1 ja 5 (14 ja 18) päivien mielenosoitusten osanottajain — puheita, jotka he pitivät tsaristisessa oikeudessa lokakuun 28—31 (marraskuun 10—13) pnä 1902. Nämä puheet julkaisi ensin VSDTP:n Nizhni-Novgorodin komitea erillisenä lentolehtisenä, minkä jälkeen ne otettiin „Iskraan” (№ 29 joulukuun 1 pnä 1902) otsikolla „Nizhni-Novgorodin työläiset oikeudessa” ja julkaistiin erillisenä kirjassena.—265.
- ⁶⁷ „*Keskikoulujen oppilaille*” — Leninin kirjoittama „Iskran” toimituksen huomautus keskikoulujen oppilaiden Etelä-Venäjän ryhmän Keskuskomitean vetoomuksen johdosta. Vetoomus ja huomautus julkaistiin „Iskra” lehdessä 29. numerossa joulukuun 1 päivänä 1902.
Käsikirjoituksessa ei ole otsikkoa. Otsikon on laatinut Marx—Engels—Lenin—Stalin-Instituutti.—268.

- ⁶⁸ Leninin kirjoitus „*Kysymykseen VSDTP:n komiteoiden ja ryhmien selostuksista puolueen yleiselle edustajakokoukselle*” julkaistiin Teosten edellisessä painoksessa Leninin käsikirjoituksesta tehdyn jäljennöksen mukaan. Myöhemmin löydettiin Leninin oma käsikirjoitus. V. I. Leninin Teosten tässä painoksessa tämä kirjoitus julkaistaan ensi kerran Leninin käsikirjoituksen mukaan.— 274.
- ⁶⁹ „*Rabotshaja Gazeta*” („Työväen Lehti”) — sosialidemokraattien kieviläisen ryhmän illegaalinen äänenkannattaja. Sitä ilmestyi kaksi numeroa: № 1 — elokuussa 1897 ja № 2 saman vuoden joulukuussa (dateerattu marraskuulle). VSDTP:n I edustajakokous hyväksyi „*Rabotshaja Gazetan*” puolueen viralliseksi äänenkannattajaksi. Edustajakokouksen jälkeen lehti ei enää ilmestynyt, kun poliisit hävittivät sen kirjapainon ja Keskuskomitean jäsenet vangittiin. Sen julkaisemisen uudistamiseksi tehdyistä yrityksistä v. 1899 ks. Teokset, 4. osa, ss. 189—191.— 278.
- ⁷⁰ „*Rabotnik*” („Työmies”) — epäsäännöllisesti ilmestynyt kokoelma, jota „Venäläisten sosialidemokraattien ulkomainen liitto” julkaisi vuosina 1896—1899. Kokoelman julkaisemisen alkuunpanijana oli Lenin. Ensimmäinen numero, jossa julkaistiin Leninin kirjoitus „*Friedrich Engels*”, painatettiin aikaisintaan maaliskuussa 1896. Kaikkiaan ilmestyi 6 „*Rabotnikin*” numeroa ja 10 numeroa lisälehteä „*Listok „Rabotnika*””.— 278.
- ⁷¹ „*Zhizn*” („Elämä”) — kuukausijulkaisu, ilmestyi Pietarissa vuodesta 1897 vuoteen 1901 saakka; vuonna 1902 sitä julkaistiin ulkomailla. Vuodesta 1899 alkaen aikakauslehti oli „legaalistien marxilaisten” äänenkannattaja. Lenin julkaisi tässä aikakauslehdessä kirjoituksen „*Vastaus hra P. Nezhdanoville*” (№ 12, joulukuussa 1899) ja kaksi kirjoitusta otsikolla „*Kapitalismi maataloudessa (Kautskyn kirjan ja hra Bulgakovin kirjoituksen johdosta)*”, №№ 1 ja 2, tammi- ja helmikuu 1900 (ks. Teokset, 4. osa, ss. 145—150, 91—144).— 278.
- ⁷² *Mahajevilaiset, mahajevilaisuus* — marxilaisuudelle vihamielinen anarkistinen virtaus, joka syntyi 1902; nimensä se sai Mahaiskista, joka oli tämän virtauksen johdossa. Mahajevilaiset saarnasivat vihamielistä suhtautumista vallankumoukselliseen intelligenssiin ja pyrkivät saamaan työläisten huomion pois marxilaisuuden teoriasta ja vallankumoustaistelusta.— 284.
- ⁷³ „*Russkoje sobranije*” („Venäläinen yhdistys”) — zubatovilaisten politiikkaa kannattanut mustasotniais-monarkistinen järjestö, muodostui syksyllä vuonna 1900.— 285.
- ⁷⁴ *Organisaatiokomitea (OK) VSDTP:n II edustajakokouksen koolle-kulsumista varten* valittiin ensi kerran Belostokin konferenssissa maaliskuu- (huhti-)kuussa 1902, mutta kohta konferenssin jälkeen tämän komitean jäsenet (paitsi yhtä) vangittiin. Marraskuussa 1902 sosialidemokraattisten komiteain neuvottelukokouksessa Pihkovassa muodostettiin Leninin aloitteesta uusi Organisaatiokomitea. Iskra-laisilla oli uudessa komiteassa valtava enemmistö.

Leninin johdolla Organisaatiokomitea suoritti suuren työn valmistelemalla puolueen II edustajakokousta. Helmikuussa 1903 Orelissa pidetyssä täysistunnossa hyväksyttiin puolueen edustajakokouksen koollekutsumissäntöjen luonnos.

Helmikuun täysistunnon jälkeen OK:n jäsenet kävivät kahdesti paikalliskomiteoissa auttamassa niitä työssä. Organisaatiokomitean jäsenen osanotolla paikalliset puoluejärjestöt käsitelivät edustajakokouksen koollekutsumissäntöjen luonnoksen, jonka jälkeen Organisaatiokomitea vahvisti sen.

Organisaatiokomitea vahvisti luettelon niistä paikallisista järjestöistä, joilla hyväksytyjen sääntöjen perusteella oli oikeus osallistua edustajakokoukseen. Organisaatiokomitea laati edustajakokoukselle seikkaperäisen kirjallisen selostuksen toiminnastaan.— 291.

⁷⁵ „Venäläisten sosialidemokraattien ulkomainen liitto” perustettiin Genevessä vuonna 1894 „Työn vapautus” ryhmän aloitteesta. Alussa „Työn vapautus” ryhmä johti Liittoa ja toimitti sen julkaisuja. Myöhemmin Liitossa pääsivät voitolle opportunistiset ainekset („nuoret” — „ekonomistit”). Liiton ensimmäisessä edustajakokouksessa marraskuussa 1898 „Työn vapautus” ryhmä kieltäytyi toimittamasta sen julkaisuja. Lopullinen välien rikkoutuminen ja „Työn vapautus” ryhmän eroaminen Liitosta tapahtui Liiton toisessa edustajakokouksessa huhtikuussa 1900, jolloin „Työn vapautus” ryhmä ja sen kannattajat poistuivat edustajakokouksesta ja perustivat itsenäisen „Sotsial-Demokrat” järjestönsä.— 292.

⁷⁶ „7 ts. 6 f.” — bolshevikki F. V. Lengnikin salanimi.— 295.

⁷⁷ „Vperjod” („Eteenpäin”) — suuntaukseltaan „ekonomistinen” sanomalehti, ilmestyi Kieviissä vuosina 1896—1900.— 299.

⁷⁸ „Krasnoje Znamja” („Punalippu”) — „ekonomistien” äänenkannattaja, ilmestyi „Venäläisten sosialidemokraattien ulkomaisen liiton” toimesta marraskuusta 1902 tammikuuhun 1903 „Rabotsheje Delon” asemesta. Aikakauslehtenä ilmestyi kolme numeroa.— 299.

⁷⁹ Lenin tarkoittaa kirjasta „Itsevaltius ja lakot”.— 300.

⁸⁰ „Iskran” ja Bundin välinen polemiikki Bundin järjestösuhteista VSDTP:seen johtui siitä, että Bundin edustajakokous (huhtikuussa 1901) päätti puolustaa puolueen federatiivista rakenneperiaatetta. „Iskra” esiintyi tätä Bundin päätöstä vastaan. Lenin arvosteli jyrkästi Bundin natsionalismia monissa artikkeleissaan sekä puheissaan puolueen II edustajakokouksessa.— 304.

⁸¹ Tarkoitetaan juutalaissaksaksi käännettyä K. Kautskyn kirjasta „Sosiaalinen vallankumous”.— 316.

⁸² Kyseinen kirjoitus sisältää luento-ohjelman agraarikysymyksestä ja konseptin ensimmäisestä luennosta, jonka Lenin piti Venäläisessä yhteiskuntatieteiden korkeakoulussa Pariisissa helmikuussa 1903. Koulu perustettiin vuonna 1901 ulkomailla asuvia venäläisiä

lyioppilaita varten ja toimi legaalisesti. Koulun perustajat olivat ilmeisen vihamielisiä vallankumouksellisia marxilaisia kohtaan ja myötätuntoisia narodnikkien ja eserrien puolueen edustajille. Mutta agraarikysymyksen teoreetikkona Lenin nautti sikäli suurta arvovaltaa, että koulun professorien neuvosto päätti pyytää „tunnettua marxilaista, legaalisten kirjojen „Kapitalismin kehitys Venäjällä” ja „Taloudellisia tutkielmia” tekijää Vl. Iljiniä” (V. I. Leniniä. *Toim.*) pitämään sarjan luentoja agraarikysymyksestä.

Luento-ohjelman Lenin oli laatinut ennakolta ja lähettänyt sen jo ennen luentojen alkamista. Tässä osassa julkaistun ensimmäisen luennon konseptin, jonka Lenin sittemmin toimitti, kirjoitti eräs koulun opiskelijoista luennon aikana.—319.

⁸³ *Thiers* — ranskalainen porvarillinen poliitikko, jota Lenin sanoi „verenhimoiseksi kääpiöksi”, työväenluokan, sosialismin ja demokration leppymätön vihollinen. Vuonna 1848 Thiers’istä tuli taantumuksellisen „järjestyspuolueen” johtomies; vuonna 1871 oli hallituksen päämiehenä ja kukisti julmasti Pariisin kommunaarien kapinan. K. Marx on luonnehtinut Thiers’iä teoksessa „Kansalaisota Ranskassa” (ks. K. Marx ja F. Engels, Valitut teokset kahdessa osassa, I osa, 1952, ss. 433—503).—337.

⁸⁴ *T. P.*—tällä nimimerkillä Lenin julkaisi aikakauslehden „Zarja” № 2—3 vuonna 1901 teoksensa „Zemstvon vainoojat ja liberalismin Hannibalit” (ks. Teokset, 5. osa, ss. 21—69).—340.

⁸⁵ „*Novoje Slovo*” („Uusi Sana”) — tieteellis-kirjallinen ja poliittinen kuukausijulkaisu; ilmestyi Pietarissa vuodesta 1894 liberaalisten narodnikkien toimesta ja vuoden 1897 keväästä „legaalisten marxilaisten” toimesta. Lenin julkaisi „Novoje Slovossa” kaksi artikkelia: „Taloudellisen romantismin luonnehtimiseksi” ja „Erään sanomalehtikirjoituksen johdosta” (ks. Teokset, 2. osa, ss. 111—241 ja 291—298). Joulukuussa 1897 tsaarihallitus lakkautti julkaisun.—340.

⁸⁶ Valmistellessaan kirjasta „*Maalaisköyhälistölle*” Lenin laati useita jäsennysvariantteja ja erinäisiä huomautuksia ensimmäiseen varianttiin sekä myös kirjaseen eri lukujen jäsennykset (ks. XIX Lenin-kokoelmaa, ss. 339—356).

Kirjaseen „Maalaisköyhälistölle” tarkoituspöytä Lenin tiedotti maaliskuussa 1903 kirjoittamassa kirjeessään Plehanoville, että hän kirjoittaa agraariohjelmasta talonpojille helppotajuista kirjasta, jossa hän, nojautuen konkreettisiin tietoihin neljästä maaseudun väestökerroksesta (tilanherrat, talonpoikaistorvaristo, keskivarakas talonpoikaisto ja yhteisesti puoliproletaarit ja proletaarit) selittää maaseudun luokkataistelua koskevaa marxilaista aatetta.

Kirjaseen oli liitetty VSDTP:n ohjelmaluonnoksen teksti Leninin kirjoittamane esipuheineen. Leninin kirjanen levisi erittäin laajalle. Sitä kuljetettiin salaa ulkomailta Venäjälle, toimitettiin eri kaupunkeihin, joista sitten levitettiin kyliin. Hallussamme olevien epätäydellisten tietojen mukaan yksinomaan vuoden 1903 toukokuun ja vuoden 1905 joulukuun välisenä aikana kirjasta toimitettiin 39 kaupunkiin ja 15 läänin. Sitä tutkittiin maanalaisissa sosialidemo-

kraattisissa ja työläiskerhoissa, se löysi tiensä armeijaan ja laivastoon, keskikoulujen oppilaiden ja ylioppilaiden keskuuteen.

Vuonna 1904 VSDTP:n Keskuskomitea julkaisi kirjasen uusintapainoksena ulkomailla; siitä otettiin myös Venäjällä useita uusintapainoksia. Tämän, samoin kuin Leninin teosten julkaisemisen ja levittämisen, olivat järjestäneet hyvin toveri Stalinin johtamat Takakaukasian bolshevistiset järjestöt. Leninin kirjanen julkaistiin Bakussa vuonna 1904 ja sitä levitettiin laajalti työläisten ja talonpoikain keskuuteen.— 345.

⁸⁷ *Säännöskirja* (уставная грамота) — sellaiseksi sanottiin asiakirjaa, jonka tilanherrat laativat „vapauttaessaan” talonpojat vuoden 1861 reformin mukaisesti. Säännöskirjassa osoitettiin maan määrä, joka talonpojilla oli käytössään ennen reformia, ja siihen merkittiin ne maat, jotka jäivät „vapautettaessa”-ryöstetyille talonpojille. Säännöskirjassa lueltiin myös ne rasitukset, joita maaorjatalonpojat olivat suorittaneet tilanherran hyväksi. Säännöskirjojen perusteella määriteltiin talonpojilta perittävien lunastusmaksujen suuruus.— 395.

⁸⁸ *Iks* — menshevikki P. P. Maslovin salanimi.— 423.

⁸⁹ *„Otsetshestvennyje Zapiski”* („Isänmaallinen Lehti”) — aikakauslehti, alkoi ilmestyä vuodesta 1820; vuodesta 1839 ilmestyi säännöllisesti kerran kuussa. Lehden avustajiin kuuluivat Belinski, Nekrasov, Saltykov-Shtshedin, Jelisejev y.m.; aikakauslehden ympärille oli ryhmittynyt vallankumouksellisdemokraattinen sivistyneistö. Se oli lakkaamatta sensuurin vainoamana; vuonna 1884 tsaarihallitus lakkautti sen.— 435.

⁹⁰ *Puolan sosialistinen puolue* (PPS) — pikkuporvarillinen nationalistinen puolue, perustettiin vuonna 1892.— 438.

⁹¹ *„Uusi Reinin Lehti”* („Neue Rheinische Zeitung”) ilmestyi Kölnissä kesäkuun 1 päivästä 1848 toukokuun 19 päivään 1849. Lehden johdossa olivat K. Marx ja F. Engels; päätoimittajana K. Marx. „Ei millään muulla saksalaisella lehdellä”, kirjoitti Engels, „ei ennen eikä sen jälkeen ole ollut samanlaista voimaa ja vaikutusta, eikä mikään lehti ole osannut sähköistää sillä tavalla proletariaatin joukkoja kuin „Uusi Reinin Lehti”” (ks. K. Marx ja F. Engels, Valitut teokset kahdessa osassa, II osa, 1952, s. 319).— 441.

⁹² Ks. K. Marx ja F. Engels, Teokset, VI osa, 1930, ss. 382—385; 406—411.— 442.

⁹³ *Dombrowski J. ja Wrublewski B.*— Puolassa vuosina 1863—1864 olleen vallankumousliikkeen huomattavia toimihenkilöitä. Puolan kapinan kukistamisen jälkeen siirtyivät Ranskaan. Vuonna 1871—Pariisiin Kommuunin kenraaleja.— 442.

⁹⁴ Lenin siteeraa F. Mehringin johdantoa, jonka tämä kirjoitti vuonna 1902 julkaisemiensa K. Marxin ja F. Engelsin Koottujen teosten (vuosilta 1841—1850) kolmanteen osaan (Gesammelte Schriften

von Karl Marx und Friedrich Engels. 1841 bis 1850. Dritter Band. Stuttgart, Verlag von J. H. W. Dietz Nachf., 1902).— 443.

⁹⁵ *VSDTP:n II edustajakokous* pidettiin 17. (30.) heinäkuuta — 10. (23.) elokuuta 1903. Edustajakokouksen ensimmäiset 13 istuntoa pidettiin Brysselissä. Sen jälkeen poliisivainojen vuoksi edustajakokouksen istunnot siirrettiin Lontooseen. Kaikkiaan pidettiin 37 istuntoa. Edustajakokouksen päiväjärjestyksessä oli 20 kysymystä, joista tärkeimpiä: puolueen ohjelma, puolueen organisaatio (VSDTP:n sääntöjen vahvistaminen), Keskuskomitean ja Päääänenkannattajan toimituksen vaalit. Edustajakokouksessa oli edustettuna 26 järjestöä. Kaikkiaan oli läsnä 43 edustajaa, joilla oli 51 päätösvaltaista ääntä (kahdeksalla edustajalla oli kullakin kaksi ääntä), ja 14 edustajaa neuvottelevalla äänioikeudella.

Edustajakokousta oli valmistellut leniniläinen „Iskra”. Erittäin suuren työn edustajakokouksen valmistamiseksi suoritti Lenin.

Lenin kirjoitti „Iskra” järjestön toimintaselostuksen jäsennyksen; laati puolueen sääntöjen luonnoksen, päätösehdotukset useista kysymyksistä, joita suunniteltiin käsiteltäväksi edustajakokouksessa, edustajakokouksen päivä- ja työjärjestyksen.

Lenin suoritti suuren työn edustajien keskuudessa. Hän otti selvää paikallisten järjestöjen asemasta ja asiointilasta, käsitteli yhdessä edustajien kanssa monia edustajakokouksen päiväjärjestyksessä olleita kysymyksiä. Puoluekokouksen edustajain eräässä kokouksessa Lenin piti selostuksen kansallisuuskysymyksestä. Kokoonpanoltaan edustajakokous oli sekalainen. Siihen ei osallistunut ainoastaan „Iskran” kannattajia, vaan myös sen vastustajia sekä epäröiviä ja horjuvia aineksia. Ennakkotutustuminen edustajiin antoi Leninille mahdollisuuden ottaa selvää jo ennen edustajakokouksen alkamista heidän poliittisesta asennoitumisestaan.

Lenin valittiin edustajakokouksen byroohon, ja hän kuului edustajakokouksen tärkeimpien valiokuntien: ohjelma-, sääntö- ja mandaattivaliokunnan kokoonpanoon. Hän piti selostuksen puolueen säännöistä ja käytti puheenvuoroja edustajakokouksessa melkein kaikista päiväjärjestyksessä olleista kysymyksistä. Edustajakokouksen pöytäkirjaan on merkitty yli sata kolmekymmentä Leninin puheenvuoroa, huomautusta ja repliikkiä.

VSDTP:n II edustajakokouksen merkityksestä annettua arviota ks. „NKP(b):n historia. Lyhyt oppikurssi”, V suomenk. painos, ss. 49—50.— 451.

⁹⁶ *VSDTP:n sääntöjen luonnos*, jonka Lenin esitti II edustajakokoukselle, ei ole säilynyt. Tässä osassa julkaistaan sääntöjen alkuperäinen luonnos, jonka II edustajakokouksen pöytäkirjavalioikunta julkaisi vuonna 1904 Genevessä „Venäjän sosialidemokraattisen työväenpuolueen toisen sääntömääräisen edustajakokouksen pöytäkirjojen täydellisen tekstin” liitteenä. Puolueen II edustajakokouksen pöytäkirjavalioikunta on „Pöytäkirjojen täydellisen tekstin” XI liitteenä julkaisemaansa Leninin alkuperäistä sääntöjen luonnosta nimittänyt virheellisesti VSDTP:n organisaatiosääntöjen luonnokseksi, jonka Lenin oli esittänyt edustajakokoukselle (ks. V. I. Lenin, „Askel eteenpäin, kaksi askelta taaksepäin”, kohta „g) Puolueen säännöt. Tov. Martovin luonnos”).— 460.

⁹⁷ Leninin puhe Organisaatiokomitean toimintaa koskevasta kysymyksestä johtui seuraavasta välikohtauksesta. Organisaatiokomitea oli jo ennen edustajakokousta evännyt „Borba” ryhmän vaatimuksen, joka koski sen edustajan päättämistä edustajakokoukseen neuvottelevalla äänioikeudella. Mandaattivaliokunta vahvisti Organisaatiokomitean ehdotuksen. Sen jälkeen, kun mandaattivaliokunnan päätös oli saatettu edustajakokouksen tietoon, eräs Organisaatiokomitean jäsen vaati istunnon keskeyttämistä, että tämä kysymys voitaisiin käsitellä uudelleen Organisaatiokomiteassa. Väliajalla Organisaatiokomitea piti neuvottelun, jossa äänten enemmistöllä (yhtä vastaan) päätettiin kutsua „Borba” ryhmän edustaja edustajakokoukseen neuvottelevalla äänioikeudella.

Puheessa mainitut nimet: *Jegorov* — menshevikki J. J. Levin; *Stein* — menshevikki J. M. Aleksandrova; *Pavlovitsh* — bolshevikki P. A. Krasikov.— 468.

⁹⁸ *Hofmann* — bundilaisen V. Kossovskin salanimi.— 470.

⁹⁹ Tarkoitetaan Englannin kahden kreivikunnan — Northumberlandin ja Durhamin kaivostyöläisten ammattiyhdistyksiä, jotka saatuaan XIX vuosisadan 80-luvulla — sopimalla isäntien kanssa — maan alla työskenteleville ammattitaitoisille työläisille 7 tunnin työpäivän vastustivat sitten usean vuoden ajan 8 tunnin työpäivälain säätämistä kaikille Englannin työläisille.— 472.

¹⁰⁰ Ks. K. Marx ja F. Engels, Valitut teokset kahdessa osassa, I osa, 1952, s. 294.— 473.

¹⁰¹ Tarkoitetaan seuraavaa K. Marxin väittämää: „Kommunilla oli täysi oikeus julistaa talonpojille, että „sen voitto on heidän ainoa toivonsa!”” (K. Marx ja F. Engels, Valitut teokset kahdessa osassa, I osa, 1952, s. 483).— 473.

¹⁰² *Mahov* — menshevikki D. P. Kalafatin salanimi: *Kostrov* — kaukasialaisen menshevikin N. N. Jordanian salanimi.— 481.

¹⁰³ *Hizaneiksi* nimitettiin Gruusian maattomia talonpoikia, jotka olivat jo ammoisista ajoista asuneet erikoissopimusehdoin tilanherrojen mailla. Hizaneja ei muodollisesti katsottu maaorjiksi, he nauttivat persoonallista vapautta, mutta pysyivät alati oikeudettomina vuokraajina. Vuoden 1861 talonpoikaisreformi ei koskenut hizaneja; he jäivät edelleenkin täydellisesti riippuvaisiksi tilanherroista, jotka alkoivat lisätä rasiituksia ja ottaa hizanien käytössä olleita maapalstoja itselleen. Hizanien hävitettiin Lokakuun Suuren sosialistisen vallankumouksen jälkeen.

Väliaikaisvelvollisiksi talonpojiksi nimitettiin niitä entisiä maaorjatalonpoikia, joiden oli vuonna 1861 lakkautetun maaorjuuden jälkeenkin suoritettava rasiituksia (obrokkimaksuja tai veropäivätöitä) siihen asti, kunnes aloittivat suorittaa lunastusmaksuja maaosuudesta.

Leninin ehdotuksesta VSDTP:n II edustajakokous täydensi puoleen ohjelman agrariiosaa vaatimuksella „luovuttaa talonpoikain omaisuudeksi Kaukasiassa ne maat, joita he väliaikaisvelvollisina, hizaneina y.m. käyttivät”.— 482.

¹⁰⁴ *Brucker* — menshevikki L. P. Mahnovetsin salanimi.— 487.

¹⁰⁵ Lenin piti puheen „Iskran” toimituksen vaaleja koskevasta kysymyksestä II edustajakokouksen 31. istunnossa. Tämän istunnon pöytäkirjaa vahvistettaessa edustajakokouksen 35. istunnossa puheen tekstiin tehtiin muutos Leninin suostumuksesta. Puheen alku alkaen sanoista: „Toverit! Martovin puhe oli siinä määrin kummallinen, että katson olevani pakotettu esiintymään päättävästi hänen kysymyksenasetteluaan vastaan...” ja päättyen sanoihin „...ovat vain todistuksena hämmästyttävästä poliittisten käsitteiden sotkemisesta” — poistettiin ja vaihdettiin seuraaviin sanoihin:

„Pyydän edustajakokoukselta lupaa saada vastata tov. Martoville.

Tov. Martov sanoi, että kyseisellä luottamuslauseella on tahrattu hänen poliittista mainettaan. Vaaleilla ei ole mitään yhteistä poliittisen maineen loukkaamisen kanssa. (Huutoja: „väärin! valetta!” Plehanov ja Lenin esittävät vastalauseen keskeytysten johdosta. Lenin pyytää sihteerejä kirjoittamaan pöytäkirjaan, että Zasulitsh, Martov ja Trotski keskeyttivät hänet, ja merkitsemään kuinka monta kertaa hänet keskeytettiin.)”

Tässä osassa Leninin puhe julkaistaan siinä muodossa, kuin hänen kirjoitti ja piti edustajakokouksessa.— 489.

¹⁰⁶ Lenin tarkoittaa vuoden 1906 heinäkuussa ollutta Odessan työläisten lakkoa. Paikallinen zubatovilainen järjestö koetti vieroittaa työläiset pois vallankumouksellisesta taistelusta, mutta siitä huolimatta lakko sai selvästi ilmaistun poliittisen luonteen. Poliittisten joukkolakkojen valtaan joutui vuonna 1903 melkein koko etelä-Venäjä (Kiev, Jekaterinoslav, Nikolajev, Jelizavetgrad y.m. kaupungit).

Leniniläinen „Iskra” valaisi yksityiskohtaisesti Odessan tapahtumia 45. n:ossaan elokuun 1 piltä 1903.— 499.